

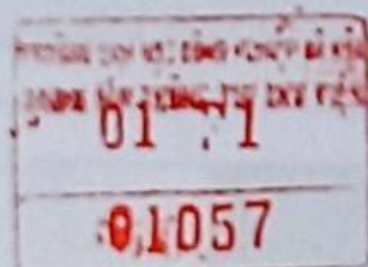
ĐẮC TRUNG

TỪ MỘT CUỘC ĐỜI
 suy ngẫm về
ĐẠO LÀM NGƯỜI

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

ĐẶC TRUNG

TỪ MỘT CUỘC ĐỜI SUY NGẪM VỀ ĐẠO LÀM NGƯỜI

ĐÓNG CHÍ NGÔ THỊ THANH HẰNG
ỦY VIÊN TRUNG ƯƠNG ĐẢNG
PHÓ BÍ THƯ THƯỜNG TRỰC THÀNH ỦY

Tặng

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2019

Đại tướng
VÕ NGUYỄN GIÁP

LỜI GIỚI THIỆU

Danh tướng quân sự - Đại tướng Võ Nguyên Giáp - Người Anh Cả của Quân đội nhân dân Việt Nam, là đề tài có sức hấp dẫn mãnh liệt với các nhà quân sự, nhà văn, nhà thơ, nhà nghiên cứu... cả trong và ngoài nước.

Qua những lần được tiếp xúc Đại tướng, cùng nhiều năm tìm hiểu, nghiên cứu, Nhà văn Đắc Trung rất mong muốn viết về Đại tướng với lòng tôn kính, biết ơn và từ đó suy ngẫm về triết lý nhân sinh. Tuy nhiên để thể hiện trung thực và sâu sắc một trong "10 nhà quân sự lỗi lạc nhất của mọi thời đại"⁽¹⁾ quả không dễ...

Nhưng sau "Lễ Quốc tang" đặc biệt, hiếm có, cùng hàng triệu đồng bào thành tâm tiễn đưa Đại tướng về cõi vĩnh hằng với nỗi tiếc thương vô hạn đã thôi thúc nhà văn quyết thực hiện ước nguyện của mình.

Cuốn sách này tác giả thể hiện hai chủ đề song song: viết về Đạo làm người được minh chứng bằng cuộc đời Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Viết về cuộc đời Đại tướng Võ Nguyên Giáp để chứng minh Đạo làm người giúp bạn đọc thêm nhiều kiến thức góp phần hoàn thiện mình và những kinh nghiệm ứng xử trong cuộc sống.

Đây cũng là cuốn sách mang tính lịch sử với nhiều tài liệu phong phú cùng phân tích, nhận định, đánh giá. Đặc biệt từ góc nhìn độc đáo - góc nhìn qua triết học phương Đông, Phật giáo, Nho giáo, Lão giáo và tinh hoa truyền thống văn hóa dân tộc... nhà văn không chỉ đúc kết, mà còn phân tích, luận giải, lý giải, diễn giải khá sâu sắc các khái niệm và yếu tố đã tạo nền tảng

(1). "Tân bách khoa toàn thư Anh quốc" tái bản lần thứ 15.

cho những phẩm giá cao quý về nhân cách, đạo đức, lối sống; về tài năng quân sự mà trong đó có sự chăm lo giáo dục rèn luyện của Đảng và Bác Hồ đối với Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Đồng thời chúng ta cũng thấy vai trò quan trọng và cống hiến của Đại tướng trong lịch sử quân sự Việt Nam hiện đại.

Bằng thủ pháp nghệ thuật lấy xa nói gần, dùng xưa nói nay, mượn ngoài nói trong, trực tiếp và gián tiếp; dẫn chứng từ triết học, điển tích, văn học, lịch sử Đông, Tây, kim, cổ và những câu chuyện thực tiễn cuộc đời, đặc biệt cuộc đời Đại tướng Võ Nguyên Giáp; cùng vốn sống và ngôn ngữ phong phú, lập luận chặt, triết lý sâu, tác giả dẫn dắt người đọc cùng với ông nhìn nhận, đánh giá, suy ngẫm về Đại tướng để từ đó rút ra những bài học về thế giới quan và nhân sinh quan...

Cuốn sách rất có ích và đáng được chào đón.

Chúng tôi trân trọng giới thiệu.

Rất mong nhận được nhiều góp ý của quý độc giả.

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

LỜI BẠCH

Có ba khái niệm: “Suy”, “Đổi” và “Vong”. “Vong” là hệ quả tất yếu của “Suy” và “Đổi”. Giữa “Suy” và “Đổi” thì “Đổi” nguy hại hơn. Đặc biệt nếu để “Đổi” về đạo đức, lối sống thì nhất định con đường dẫn đến “Vong” là khó tránh khỏi. Với từng con người, từng gia đình, từng dòng tộc và mỗi quốc gia đều thế. Vì vậy điều đó luôn là mối lo lớn của mọi thời đại và hiện tại chúng ta đang đứng trước thử thách nghiêm trọng này.

Nguyên nhân nào dẫn đến “Đổi” về đạo đức, lối sống?

Nhiều, nhưng một trong những lý do quan trọng là mỗi thành viên trong xã hội không hiểu hết “Đạo làm người”, không tu rèn theo “Đạo làm người” và không biết sống theo “Đạo làm người”.

Vậy “Đạo làm người” là gì?

“Đạo làm người” là khái niệm hình thành rất lâu được đúc kết từ những tinh hoa truyền thống dân tộc, từ các chủ thuyết như Lão giáo, Phật giáo, Khổng giáo... Dù có những khía cạnh khác nhau (như cốt lõi của Phật giáo là “Thiện”, của Khổng giáo là “Nhân”, của Lão giáo là “Vô vi”, của tinh hoa truyền thống dân tộc là tổng hợp những ưu việt mà các thế hệ tiền bối chúng ta đã chọn lọc, tiếp thu, kế thừa...), nhưng nội hàm cơ bản đều thể hiện những chuẩn mực, những tiêu chí, những quy phạm được ước định với các chế tài pháp lý và tự nguyện về mối quan hệ giữa con người với thiên nhiên, với Tổ quốc, với quê hương, với xã hội, với cộng đồng, với gia đình, dòng tộc và với chính mình. Nội dung “Đạo làm người” bao gồm phạm vi rất rộng vừa cụ thể, vừa trừu tượng liên quan chặt chẽ với nhau, tác động qua lại biện chứng với nhau, cùng những phương pháp tu tập, rèn luyện đòi hỏi ý chí, nghị lực, sự kiên trì, dám chịu đựng và biết hy sinh. Tất cả những gì liên quan đến “Đạo làm người”

đòi hỏi mọi thành viên trong xã hội đều phải học, phải đọc, phải nghe, đặc biệt phải suy ngẫm để thấu hiểu sâu sắc, tu tập nghiêm chỉnh, sống theo điều đã tu nhằm trở thành người chân chính.

Ở nước ta nhiều tiền nhân trong lịch sử đã để lại những tấm gương trong sáng về "Đạo làm người". Đó là các bậc chân tu như Đại sư Khuông Việt, Đại sư Vạn Hạnh, Đại sư Minh Không; các bậc minh vương như: Lý Thái Tổ, Lý Thánh Tông, Trần Thái Tông, Trần Nhân Tông; Chủ tịch Hồ Chí Minh; các bậc chí sĩ như Tô Hiến Thành, Trần Nhật Duật, Chu Văn An, Nguyễn Bình Khiêm, Lương Thế Vinh, Nguyễn Thiếp, Phạm Văn Nghị, Trương Chính, Phạm Văn Đồng, Lê Duẩn, Võ Nguyên Giáp...

Cuộc đời Đại tướng Võ Nguyên Giáp khá trọn vẹn với đầy đủ tiêu chí, chuẩn mực của "Đạo làm người", giống như viên ngọc quý đa diện, chiếu mặt nào cũng thấy long lanh ánh sáng. Khi Ông qua đời, "Lễ Quốc tang" đặc biệt hiếm có mà Đảng, Nhà nước, lòng dân và lịch sử dành cho Ông đã khẳng định điều đó. Nhờ đâu Ông đạt được vinh hạnh ấy? Đó là do Ông hiểu "Đạo làm người", tu rèn theo "Đạo làm người" và biết sống theo "Đạo làm người".

Tác giả cuốn sách này có may mắn được tiếp xúc Đại tướng nhiều lần, được hiểu về Ông, tôn kính Ông và rất mong muốn được viết về "Đạo làm người" có Ông làm minh chứng; được viết về Ông để chứng minh "Đạo làm người" với hy vọng cùng bạn đọc suy ngẫm rút ra cho mình những điều quý giá và hữu ích về triết lý nhân sinh.

Đây là đề tài lớn và rất khó, mong bạn đọc rộng lượng tiếp nhận tấm lòng và sự đóng góp nhỏ bé của một nhà văn đã ở tuổi 80.

ĐẮC TRUNG

Chương I NHẬP ĐỀ

Suy ngẫm để hiểu mình, hiểu người, hiểu đời.

Sống hay tồn tại?

Ông là Đại tướng của lòng dân - Tôn vinh Danh tướng.

Để hiểu bản chất con người, sự vật và chân lý cuộc sống, phải trải qua quá trình gian nan, vất vả, lao tâm, khổ trí: từ nhận thức chủ quan, đến nhận thức khách quan; từ tư duy cảm tính, đến tư duy lý tính. Mọi điều chúng ta học được, đọc được, nghe rao giảng được mới chỉ là nhận thức, thế thôi thì chưa đủ, còn phải suy ngẫm để biến những điều đó thành tri thức và đạo lý sống. Muốn hiểu quy luật của vạn vật, bách tính trước hết ta cần suy ngẫm để hiểu mình, hiểu người và hiểu đời. Có suy ngẫm về mình mới hiểu mình, mới sống được với mình và mới biết dùng mình. Có suy ngẫm về người mới hiểu người, mới sống được với người và mới biết dùng người. Có suy ngẫm về đời mới hiểu đời, mới sống được ở đời và mới tạo ra ý nghĩa cuộc đời. Rất tiếc do suy ngẫm là việc khó nên không phải ai cũng chịu khó suy ngẫm.

Thế gian có người tham sống sợ chết, nhưng cũng không ít kẻ không sợ chết mà sợ sống. Có người không còn sống nhưng không bao giờ chết. Có không ít kẻ vẫn sờ sờ đây mà chẳng khác chết rồi. Có người khi qua đời để lại bao ân tình và nỗi xót thương vô hạn. Có kẻ chết rồi vẫn phải gánh chịu bao oán hận.

Vậy thế nào là sống và thế nào là chết? Sống thế nào và chết thế nào? Đó là những câu hỏi muôn thuở cho mỗi chúng ta.

Sống nhiều không phải sống lâu, mà là suy ngẫm nhiều và biết suy ngẫm. Suy ngẫm mới biến thành đạo lý để soi sáng cho hành động. Suy ngẫm xuất phát từ thiện tâm thì hành động

mới trên nền chính đức. Nếu chưa tìm được lý tưởng cao cả để có thể sẵn sàng hy sinh vì nó thì chưa hẳn đúng nghĩa là sống. Ở đời có những điều không trường lớp thầy cô nào dạy, mà phải do chính mình suy ngẫm rút ra. Vì thế có khi già mà sống đơn giản, nông cạn, nhưng trẻ lại sâu sắc, chín chắn. Hãy xem mình là người khác, xem người khác là mình. Xem người khác là người khác, xem mình là mình. Bằng cách ấy sẽ giúp ta hiểu người khác và hiểu chính mình. Vì vậy, ta cần tránh tư duy theo đám đông, phải có chính kiến riêng trên cơ sở nhìn nhận phân tích khoa học kết hợp với thực tiễn bằng chính bộ óc và trái tim mình. Trong cuộc sống chỉ nên tin những gì mình đã suy ngẫm, trải nghiệm và điều đó có lợi cho mình và cho người khác. Nhiều người thường chỉ quen hoạt động ý lại vào những giáo lý và phương pháp hướng dẫn có sẵn. Do đó rất dễ bị sai lạc, lầm lẫn. Phải tự mình tìm lấy con đường cho chính mình. Bởi giải thoát bản ngã để đến với vị tha đòi hỏi sự can đảm, nỗ lực cá nhân và không con đường nào giống con đường nào. Lão Tử dạy: "Con đường ngàn dặm bắt đầu từ bước đầu tiên. Bước đầu tiên là xuất phát bởi chính mình chứ không phải người khác, vì người khác không phải là mình" (*"Đạo đức kinh"*). Trước khi làm việc gì, nói lời gì hãy tự hỏi: Thiện hay ác? Chính hay tà? Đúng hay sai? Tốt hay xấu? Thật hay giả? Được hay mất? Trên cơ sở những trả lời mà quyết định. Bất luận hoàn cảnh dầu khác nhau thì mọi người đều được tiếp thu hai thứ giáo dục: một do người khác tạo ra, một quan trọng hơn do mình tạo ra. Tự giáo dục giúp ta hiểu được bản thân và không đánh mất mình, mà phải làm liên tục không lúc nào ngưng nghỉ tới khi qua đời. Cho nên dù là nhà giáo dục thì cũng rất cần được giáo dục. Bởi vậy muốn sống theo đúng nghĩa của SỐNG và không phải chết theo đúng nghĩa của CHẾT thì dù khó cũng cần phải suy ngẫm.

"Vạn vật đều tồn tại hữu hạn, có khởi đầu và kết thúc, không gì vĩnh hằng cả". Đó là câu cuối cùng của Phật Tổ trước khi nhập Niết Bàn. (Trích "Du hành kinh" trong sách "Lịch sử Phật giáo thế giới" - Nxb. Khoa học - Xã hội - 2008)

Với con người, khởi đầu là *sinh* và kết thúc là *tử*. Khoảng cách ấy dài hay ngắn là do *mệnh* không ai làm chủ được. Tuy nhiên ta có thể làm cho khoảng thời gian từ *sinh* đến *tử* ý nghĩa hay vô nghĩa, xứng đáng ngưỡng đầu tư hào hay phải gục mặt hổ thẹn. Quan trọng không phải ở dài, ngắn, mà là giá trị cuộc sống. Giá trị ấy phụ thuộc vào bản năng và nhân cách.

Cặp từ *con người* có hai nghĩa: phần *con* và phần *người*. Con là bản năng tự nhiên của mọi sinh vật. Có bản năng hiền, tốt và bản năng nham hiểm, hung dữ, thấp hèn. Phần *người* là nhân cách, chủ yếu nhờ tu dưỡng, rèn luyện.

Ở đời có thể chia thành hai loại người chính.

Loại thứ nhất rất trọng nhân cách, coi nhân cách là thước đo giá trị cả kiếp người. Bởi thế họ luôn ý thức việc suy ngẫm, tu rèn, bổ sung, hoàn thiện, nâng cao, bảo vệ nhân cách, hướng tới làm người chân chính, *thà mất tất cả chứ nhất định không để mất nhân cách*. Còn nhân cách là sống và ngược lại. Giữ được nhân cách đã khó, để mất rồi lấy lại còn khó hơn. Nó giống thời gian đã qua đi là hết. Áo quần bẩn có thể dùng hóa chất tẩy sạch, chứ nhân cách đã hoen ố thì không. Bản thân và cả gia đình cũng mất đi sự tôn trọng của mọi người. Nỗi đau xót tui hỏ sẽ đeo bám suốt cuộc đời. Cái giá phải trả quả không nhỏ.

Loại người thứ hai rất coi thường nhân cách, trọng bản năng. Bằng mọi thủ đoạn, cốt thỏa mãn tham vọng, dục vọng. Để nuôi

thân xác họ sẵn sàng bán rẻ nhân cách, cam tâm *thà mất nhân cách để được tất cả*.

Tuy nhiên, cả hai loại người này lại luôn cùng ở trong mỗi chúng ta. Bất cứ nghĩ gì, nói gì, làm gì, nhân cách chỉ đạo và quyết định là *sống*. Nếu để tham vọng, dục vọng chỉ phối là *tồn tại*. Bởi thế trong tu dưỡng, rèn luyện phải luôn tự hỏi: "Ta đang *sống* hay *tồn tại*? Những ngày qua, thời gian qua, ta *sống* hay *tồn tại*? Và, sắp tới ta sẽ *sống* hay *tồn tại*? Muốn thế thì cần phải nghĩ gì, nói gì, làm gì? Người Hy Lạp có câu: "Nếu ta không làm chủ và không chế được tham vọng, dục vọng, thì tham vọng và dục vọng sẽ không chế ta". Cho nên phải mau bước ra ánh sáng để không bị bóng tối nuốt chửng.

Một tù tù bị nhốt trong phòng biệt giam. Những tháng cuối cùng chờ ngày hành quyết hắn bắt đầu biết suy ngẫm và nhận ra trước đó không phải hắn *sống*, mà chỉ *tồn tại* như một thú dữ gây biết bao tội ác. Hắn thành tâm sám hối và quyết chí vượt ngục. Một đêm mưa bão hắn thoát khỏi phòng giam, trèo tường trốn trong rừng, rồi ra quốc lộ. Lợi dụng tắc đường xe đậu nối dài, hắn chui dưới gầm và lọt được vào thành phố. Tránh truy nã hắn trốn lủi khắp nơi, trong đầu luôn nung nấu một ý nghĩ. Không phải tính toán việc trả thù hoặc gieo rắc thêm tội ác, mà chỉ mong có dịp làm việc thiện. Nghĩa là hắn muốn được *sống*, dù chỉ trong giây phút. Thời khắc đó đến. Một vụ hỏa hoạn lớn xảy ra, lửa khói ngút trời. Cả dãy nhà đổ sập. Quang cảnh hỗn loạn. Có tiếng trẻ con gào khóc. Bất chấp nguy hiểm, hắn xông vào, vất vả lắm mới ôm được cháu bé lao ra. Cháu bé được cứu sống, nhưng hắn bị bỏng nặng. Mọi người tìm cách chạy chữa, mà vô vọng. Trước khi trút hơi thở cuối cùng, ánh mắt hắn toát lên vẻ mãn nguyện và cầu xin tha thứ. Hắn cố tìm cho mình một chút ý nghĩa khi chết. Đó là nhờ suy ngẫm.

Mới biết *sống* và *tồn tại* khác nhau nhiều lắm.

Cho nên làm thế nào để sống, không quan trọng bằng sống thế nào.

Cổ nhân có câu: "Khi chào đời ta khóc, mọi người cười. Khi qua đời ta cười, mọi người khóc".

Được thế thì thật viên mãn.

Hiếm có vị tướng như Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Thắng kẻ thù mà lại được chính kẻ thù hết lời ca ngợi, thậm chí còn tự hào vì được ông đánh bại. Trong hồi ký của mình, Tướng Đờ Catxtori (*Christian de Castries*) bị bắt ở Điện Biên Phủ, viết: "Tôi hân hạnh được làm đối thủ của Tướng Giáp, được làm kẻ chiến bại trực tiếp của một người tài giỏi như Tướng Giáp. Tôi ngưỡng mộ và kính phục ông". Về phần mình, dù là người chiến thắng, nhưng với bản chất khiêm nhường, không bao giờ ông đánh giá thấp đối thủ mà luôn tôn trọng họ. Có lần trả lời nhà báo Pháp Daniel Roussel, Đại tướng Võ Nguyên Giáp nói: "Nava là tướng tài. Thua trận không phải lỗi của ông ta, mà lỗi của những người bắt đầu cuộc chiến". Hầu hết các đối thủ của ông đã lần lượt "về thế giới bên kia", trong khi ở tuổi hơn một trăm ông vẫn sống thanh thản, minh mẫn. Tính đến khi qua đời ông là một trong số ít người thọ nhất trong tất cả các danh tướng của lịch sử quân sự thế giới.

Oét-mô-len (*William Childs Westmoreland*), Đại tướng - Tổng Tư lệnh quân đội Mỹ ở miền Nam Việt Nam, viết trong hồi ký: "Đại tướng Võ Nguyên Giáp là người hội tụ được tất cả những phẩm chất làm nên một thống lĩnh quân sự vĩ đại" và gọi ông là "Vị tướng huyền thoại". Đó là sự ngưỡng mộ đáng quý